

מצה של איסור

א. פסחים א' פסחים: מצה של טבל וכדו'

(1) משנה, פסחים לה ע"א

אלו דברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח: בחיטים, בשעורים, בכוסמין ... אבל לא בטבל, ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו.

(2) פסחים לה ע"ב

תנו רבנן: "יכול יוצא אדם ידי חובתו בטבל ... תלמוד לומר 'לא תאכל עליו חמץ'-- מי שאיסורו משום כל תאכל עליו חמץ, יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ, אלא משום כל תאכל טבל." ואיסורא דחמץ להיכן אזלא? אמר רב ששת: הא מני - רבי שמעון היא, דאמר: אין איסור חל על איסור. דתניא, רבי שמעון אומר: האוכל נבלה ביום הכפורים פטור. רבינא אמר: אפילו תימא רבנן; מי שאיסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, יצא זה שאין איסורו משום כל תאכל חמץ בלבד, אלא אף משום כל תאכל טבל. מידי בלבד כתיב? אלא מחוורתא כדרב ששת.

(3) דברים פרק טז

(ג) לאתאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עניני פי בחפזון יצאת מארץ מצרים למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך:

(4) רמב"ן פסחים לה ע"ב

נ"ל דיוצאין בטבל ובמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ובמעשר שני והקדש שלא נפדו, משום דמתני' אוקמה רב ששת כר"ש, וקי"ל איסור כולל ומוסיף חל על איסור, וחמץ בפסח כולל הוא ומוסיף נמי הוא דאסור בהנאה - הילכך יוצאין בהן.

(5) מאירי פסחים לה ע"ב

ואע"פ שהעמידה רב ששת לדעת ר' שמעון שסובר שאין איסור חל על איסור בשום צד ... אי אפשר לומר כן שאם כן משנתנו שלא כדעת חכמים ... אלא ודאי אינו כן. ואע"פ שאמרו אלא מחוורתא כרב ששת - לישב סוגיא לבד נשתבחו הדברים, לא לענין פסק. הא לענין פסק הלכה כרבינא מפני שפירש הטעם מפני שכל שאיסור אחר מעורב בו אין יוצאין משום מצה.

.....

ב. שאלת הראשונים: מצה פהאפ הצבירה

(6) סוכה כט ע"ב - ל ע"א

משנה. לולב הגזול ... פסול ...

גמרא. קא פסיק ותני לא שנא ביום טוב ראשון ולא שנא ביום טוב שני ... בשלמא יום טוב ראשון דכתיב "לכם" - משלכם, אלא ביום טוב שני? משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה, שנאמר "והבאתם גזול ואת הפסח ואת החולה" ... ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב "כי אני ה' אהב משפט שנא גזל בעולה" ... ממני ילמדו בני ויבריהו עצמן מן הגזל.

(7) מלכאי א' יג

... והבאתם גזול ואת החולה והבאתם את המנתה הארצה אותה מידכם אמר ה':

(8) תוס' סוכה ל ע"א, סוף ד"ה משום דהוה

תימא בפרק כל שעה (פסחים ד' לה): דתניא אין יוצא ידי מצה בטבל ודריש ליה מקרא, תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה?

.....

(9) חידושי ר' דוד, פסחים לה ע"ב

... ובתוספות לא אמרו כן, אלא שאין דין מצוה הבאה בעבירה אלא לענין קרבן כענין שכתב "שונא גזל בעולה" - שאין קטיגור נעשה סניגור. ודין הלולב כדין קרבן שאף הוא בא לרצות וכעין קרבן הוא. אבל בשאר המצות לא מצאנו בתלמוד דין מצוה הבאה בעבירה, וזהו שהוצרכו לענין מצה ולענין סוכה להביא להם פסול ממקום אחר.

10 תענית ב ע"ב

דתניא: מאימתי מזכירין על הגשמים - רבי אליעזר אומר: משעת נטילת לולב, רבי יהושע אומר: משעת הנחתו. אמר רבי אליעזר: הואיל וארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים. וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר בהם בלא מים - כך אי אפשר לעולם בלא מים.

.....

11 רמב"ן פסחים לה ע"ב

ויש לי לתרץ שאין בטבל דין מצוה הבאה בעבירה מפני שבידו לתקן.

.....

שבת גכז

12 ירושלמי שבת יג:

אמר רבי יוחנן בשם ר' שמעון בן יוצדק מצה גזולה אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. אמר לון תמן גופה עבירה ...

13 ריטב"א סוכה ט ע"א

תירצו בתוספות דל"ל מצוה כו' אלא בדבר הבא לרצות כקרבן ולולב אבל לא בשאר מצות וליתא כדמוכח בירוש' בפסחים גבי מצה גזולה

.....

14 רמב"ן פסחים לה ע"ב

... אבל העיקר שנ"ל שמצוה הבאה בעבירה פסולה דרבנן היא ... הא מדאורייתא יצא חוץ מהני דכתיבי בהו מיעוטי ... ועכשיו נתקיימו דברי רבנן והמחברים הפוסקים "אבל לא בטבל", ונאמר משום מצוה הבאה בעבירה.

.....

ש"ס פירמ"ס

15 רמב"ם הל' חמץ ומצה פרק ו הלכה ז

אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכלה טבל או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או שגזלה. זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת המזון יוצא בה ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא בה ידי חובתו

16 רמב"ם הל' ברכות א: יט

כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחלה ולא בסוף. כיצד? הרי שאכל טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אינו מברך, ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטרפות או שתה יין נסך וכיוצא בו. כל האוכל דבר האסור ט' עד ל"ח בתחלה ולא בסוף עד סוף הפיק. כתב הראב"ד ז"ל /וא"ל/ טעה בזה טעות גדולה שלא אמרו שאין מברכין אלא שאין מזמנין עליהם לומר שאין להם חשיבות קביעות האיל ואוכלין דבר האסור והוא כעין אכילת פירות שאין להם קבע לזמנן אבל ברכה תחלה וסוף למה לא יברכו האיל ונהגו עכ"ל.+

17 תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף צד עמוד א

דתניא, ר' אליעזר בן יעקב אומר: הרי שגזל סאה של חטין, טחנה, לשה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך! אין זה מברך אלא מנאץ, ועל זה נאמר: בוצע ברך נאץ ה'

.....

ש"ס פירמ"ס במצוה פהאק פלכיר

18 סוכה ל ע"א (פולגא אפי"ן)

ופליגא דרבי יצחק דאמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל לא שנו אלא ביום טוב ראשון אבל ביום טוב שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול

19 רמב"ם הל' לולב פרק ח הלכה ט

כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגניבה ביום טוב ראשון בלבד אבל ביום טוב שני עם שאר הימים הכל כשר ... /השגת הראב"ד/ כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומים שבארנו או מפני גזל. א"ל אין הכל מודים בגזול ויבט שאין פסולין משום הדך אלא גזול הוה ליה מלואה הנבאה בעבירה, יבט מפני שהוא כמת, בירושלמי (פ"ג ה"א)

20) רמב"ם הל' איסורי מזבח פרק ה הל' ז, ט

ז הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול והקב"ה שונאו שנאמר שונא גזל בעולה ואין צ"ל שאינו מתקבל ... ט אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא מן המדומע ואין צ"ל מערלה וכלאי הכרם מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה שהקב"ה שונאה ...

.....

מלכות ס"ט ו' י"א ת"ת ב"ב

21) מכילתא דר' ישמאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז

והגדת לבנך. שומע אני מראש חדש ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום ת"ל בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחןך.

22) פסחים קטז ע"ב

אמר רב אחא בר יעקב: סומא פטור מלומר הגדה. כתיב הכא בעבור זה וכתיב התם בננו זה, מה להלן - פרט לסומא, אף כאן - פרט לסומין איני? והאמר מרימר: שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף. מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף? אמרו: רב יוסף. מאן דאמר אגדתא בי רב ששת? אמרו: רב ששת. - קסברי רבנן: מצה בזמן הזה דרבנן.

.....

מלכות ס"ט ו' י"א ת"ת ב"ב

23) מלחמות ה' ברכות ב ע"ב

... ושנינו כיוצא בה כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ולא שיהא צריך לחזור ולאכול פסח מצה ומרור ...

24) אורחות חיים הל' ליל הפסח עמ' קפה

אע"פ שיאכל פסח מצה ומרור לא יצא ידי חובתו בלתי אמירה.

25) פסחים לו ע"א

ורבי עקיבא: האי דקרינן ביה עוני - כדשמואל, דאמר שמואל: לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה.

26) רש"י שם

שעונין עליו דברים - שגומרים עליו את ההלל, ואומרים עליו הגדה.

.....

פ"א ופ"ב א"ה כ"א ס"ט ו' י"א ת"ת ב"ב

27) ספר החינוך פרשת בא מצוה כא

(א) מצות סיפור יציאת מצרים - לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר [שמות י"ג, ח'] והגדת לבנך וגו'.

28) ספר המצוות לרמב"ם מצות עשה קנז

והמצוה הקנ"ז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן בתחלת הלילה כפי צחות לשון המספר. וכל מה שיוסיף במאמר ויאריך הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם ומה שעשו עמנו המצרים מעול וחמס ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו ית' על מה שגמלנו מחסדיו יהיה יותר טוב. כמו שאמרו (הגש"פ) כל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו ית' (ס"פ בא) והגדת לבנך ביום ההוא וכו'.

29) משנה מסכת פסחים פרק י משנה ה

רבן גמליאל היה אומר כל שלא ... בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר (שמות יג) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". לפיכך אנחנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם להדר לברך לעלה ולקלס למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הניסים האלו הוציאנו מעבדות לחירות מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ומשעבוד לגאולה ונאמר לפניו הללו-קה:

30) ר"ן פסחים כו ע"ב בדפי הרי"ף
 אבל רבינו האי גאון ז"ל כתב בתשובה שאין מברכין על הלל שבליילי פסחים לגמור את ההלל שאין אנו קוראין אותו בתורת
 קורין אלא בתורת אומר שירה שכך שנינו ר"ג אומר וכו' ובסיפא לפיכך אנו חייבין להודות להלל וכו' לפיכך אם בא אדם לברך
 משתקין אותו אלו דברי הגאון ז"ל וכן הסכימו הגאונים רב צמח ורב יוסף ורב יצחק בן גיא ז"ל

.....

31) תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יד עמוד א
 תנו רבנן: ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות נתנבאו להם לישראל, ולא פחתו ולא הותירו על מה שכתוב בתורה, חוץ ממקרא
 מגילה. מאי דרוש? אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: ומה מעבדות לחירות אמרינן שירה - ממיתה לחיים לא
 כל שכן?

32) ספר הבתים (לר' דוד כוכבי חבר המאירי), ספר המצות אזהרות תיד
 תורה רק מגלת אסתר, ובארו שאין זה תוספת אלא באור אחד מד"ת, והוא אמרם
 מאי דרוש. כי כאשר ראו מצות יי והגדת לבנך שהיא מצוה להגיד לבנים מה
 שעשה ה' לנו כדי להודיעם אמתת ההשגחה שהיא יסוד תורתנו, יכנס תחת מצוה
 זו גם כן כל נס שיעשה לנו ה', שנספר לבנינו ונכתבנו לספר לדורות ואין זה
 תוספת אך נכנס תחת והגדת לבנך.

.....

33) ירושלמי שבת יג:ג
משנה הקורע בחמתו ועל מתו .... **גמ'** ... הכא יצא ידי קורעו ... חברייא בעון קומי רבי יוסה לא כן אמר רבי יוחנן בשם ר' שמעון
 בן יוצדק מצה גזולה אינו יוצא בה ידי חובתו בפסח. אמר לון תמן גופה עבירה. ברם הכא הוא עבר עבירה ... תני מצה גזולה
 אסור לברך עליה. אמר רב הושעיה על שם [תהילים י ג] ובוצע ברך נאץ ה'.